

TÜRK VE RUSYA FEDERASYONU MİLLETLERARASI USUL HUKUKUNDA İDARÎ BOŞANMA KARARLARININ TANINMASI SORUNU

Yrd. Doç. Dr. Salimya GANIYEVA*

Özet

Çalışmamızda Türk ve Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda idarî boşanma kararlarının tanınması sorunu ele alınmıştır.

Konu her iki devlet hukuku açısından ele alınırken öncelikle idarî boşanmaların Türk Hukukunda mevcut olmadığı ortaya konulmuştur. Daha sonra Rus Hukukunda mevcut olan idarî boşanmaların niteliği ve bu tür boşanmalarda hangi makamın yetkili olduğu tespit edilmiştir. Son olarak da hem Türk hem Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda idarî boşanma kararlarının tıpkı yabancı mahkeme kararları gibi tanınmalarının mümkün olup olmadığı sorununa değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *İdari boşanma, boşanma kararlarının tanınması, Rus Hukukunda idarî boşanmada yetkili makam, idarî boşanma kararlarının tanınması, Türk-Rus Hukuku.*

THE PROBLEM OF RECOGNITION OF ADMINISTRATIVE DIVORCES IN TURKEY AND THE RUSSIAN FEDERATION

Abstract

In our article, non-judicial divorces -administrative divorces- in Turkish and Russian Laws are examined relating to Private International Law.

When this subject is analyzed in terms of both laws, it is primarily argued that non-judicial administrative divorces are not available in Turkish law. Then nature of the administra-

---

* Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye, s.ganiyeva@atauni.edu.tr

tive divorces existing in Russian law is determined and the question of which authority is competent for administrative divorces is answered. Finally, the problem of whether such divorces are recognizable just as foreign judgments is mentioned in both Turkish law and International Civil Procedure of Russian Federation.

Keywords: *Administrative divorce, recognition of divorce decisions, competent authority for divorces in Russian Law, recognition of administrative divorces, Turkish and Russian laws.*

Giriş

Karşılaştırmalı hukukta evliliği sona erdiren çeşitli sebepler bulunmaktadır. Birçok hukuk düzeninde, taraflardan birinin ölümü, gaipliği, ölmüş sayılması veya boşanma kararı evliliği sona erdiren sebepler olarak kabul edilmektedir. Bazı hukuk düzenlerinde, kişinin müebbet hapse mahkûm olması veya kendisini kiliseye kapatması da evliliği sona erdiren sebepler arasında sayılmıştır¹.

Çeşitli hukuk düzenlerinde evliliği sona erdiren sebepler bakımından farklı yaklaşımlardan söz etmek mümkündür. Günümüzde, bir tarafta Katolik Hukukunun etkili olduğu ve boşanmayı hâlâ kabul etmeyen Vatikan, Filipinler ve Güney Amerika'nın birkaç ülkesi ile boşanmayı İspanya ve İtalya'dan sonra yeni kabul eden Malta; diğer tarafta ise boşanma müessesesinin uzun zamandan beri uygulandığı hukuk düzenleri yer almaktadır. Boşanmayı kabul eden hukuk düzenlerinde ise boşanma kararını vermeye yetkili makamlar değişik olabilmektedir. Çeşitli hukuk düzenlerinde boşanmanın kabul edilip edilmemesi ve boşanmayı kabul eden hukuk düzeni içinde bile boşanma sebepleri, koşulları ve boşanma kararını vermeye yetkili makamlar bakımından ortaya çıkan farklılıklar, boşanmayı Milletlerarası Özel Hukuk bakımından oldukça zorlu bir konu haline getirmiştir. Çünkü boşanmaya ilişkin bu farklılıklardan kaynaklanan zorluklara bir de uygulanacak hukuk ve boşanma kararlarının tanınması ve tenfizi konularındaki farklı görüş ve uygulamalar eklenmektedir². Milletlerarası Aile Hukukunun uygulamada en çok karşılaşılan konusunun, boşanma ve yabancı mahkemelerden alın-

¹ Nuray EKŞİ, Milletlerarası Özel Hukukta Medeni Olmayan Evliliklerin ve Adli Olmayan Boşanmaların Tanınması, Beta Yayınevi, İstanbul, 2012, s. 39.

² Ergin NOMER, Devletler Hususi Hukuku, Yenilenmiş 20. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 251-253.

miş boşanma kararlarının tanınması ve fer'i sonuçlarının tenfizi olması da³ konunun önemini arttırmaktadır.

Konunun her ülke hukuk düzeni açısından önemli olduğu şüphesizdir. Ancak çalışma konumuz Türk ve Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukuku açısından yabancı idarî boşanma kararlarının tanınması ile sınırlı olduğundan, çalışmamızda sırasıyla Türk ve Rusya Federasyonu hukuk düzenlerinde boşanma ve idarî boşanmaya değinildikten sonra, her iki ülkenin de Milletlerarası Usul Hukukunda yabancı idarî boşanma kararlarının tanınması sorunu ele alınacaktır.

I. Boşanma Kavramı ve Özellikle İdarî Boşanmalar

A. Genel Olarak Boşanma

Ölüm, ölüm karanesi, gaiplik⁴ gibi olayların sonucunda eşlerden birinin kişiliği sona erdiğine göre evliliğin de sona ermesi çok normal olarak görülür. Oysa evliliğin boşanma ile sonuçlanması bu kadar olağan ya da kaçınılmaz bir durum değildir. Eşlerin ne kadar kötü giderse gitsin evliliklerini yürütmeye çalışmak gibi bir seçenekleri her zaman mevcuttur. İşte bu seçeneğin varlığına rağmen eşlerden birinin veya her ikisinin evliliği sona erdirmek konusunda iradesini ortaya koyuyor olması nedeniyle, kişilerin de devletlerin de hatta dinlerin de boşanma kurumuna yaklaşımı değişik olmaktadır.

Dinlerin boşanma üzerindeki etkisi bazı ülkeler açısından azımsanmayacak ölçüdedir⁵. Gerçekten de Katolik kilisesi boşanmaya izin vermez iken İslâm ve Yahudi Hukuklarında boşanma mümkündür. Bu nedenle bugün halen çoğunlukla Katolik nüfusun yaşadığı bazı ülkelerde boşanmanın yasak olduğu görülebilmektedir; ama boşanma yasağını muhafaza eden bu ülkelerin sayısı gün geçtikçe azalmaktadır. Günümüzde boşanma yasağının Vatikan, Filipinler'de hâlen geçerli olduğu bilinmektedir⁶; ama boşanmanın yasak

³ Ziya AKINCI/Cemile DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Aile Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s. 28.

⁴ Evliliği kendiliğinden sona erdirmese bile, evliliğin sona ermesi sürecinin başlanmasına neden olduğu için, gaipliğin burada ölüm ve ölüm karanesi ile birlikte anılmasının sakıncalı olmadığı görüşündeyiz.

⁵ EKŞİ, s. 41.

⁶ NOMER, DHH, s. 251; Cemal ŞANLI/ Emre ESEN/ İnci ATAMAN FİGANMEŞE,

olduğu dönemler artık geride kalmaya başlamıştır. Örneğin, 1977 yılından beri Brezilya’da, 1981 yılından beri İspanya’da, Kasım 2011’den beri de Malta’da boşanma yasak değildir⁷.

Zevkliler’e göre, “*boşanma, sosyal bir problem olduğu kadar, hukuken de büyük önemi olan bir kurumdur. Boşanma, toplumsal yaşamda, üzerinde çok tartışılan ve fikirler üretilen bir olay olma niteliğini, eskiden olduğu gibi günümüzde de sürdürmektedir. Boşanmayı büyük bir facia olarak kabul edip bu olaydan bucağın kaçan, boşanmaya olanak vermemek için elinden geleni yapan, boşanmamak için sonuna dek direnen kişiler kadar; boşanmak için can atan, istediği zaman boşanabilmeyi düşleyen ve boşanmanın zorluğundan şikâyetçi olanlara da sık sık rastlamaktayız. Bütün bu karşıt yargı ve eğilimler karşısında hukuk düzeninin de boşanmayı dengeli bir biçimde ve toplumsal değerlere ters düşmeyecek tarzda düzenlemesi zorunluluğu vardır*”⁸.

Dünya genelinde boşanmayı kabul eden ülkeler incelendiğinde adlî, idarî ve dinî boşanmaların⁹ varlığından söz etmek mümkün olur. Hatta bazı ülkeler erkeğin tek taraflı olarak kadını boşamasını kabul etmekte; bazı ülkeler ise resmi makamların katılımı olmaksızın eşler arasında yapılan boşanmayı geçerli saymaktadırlar¹⁰.

Buna rağmen, boşanma genellikle bir *adlî mahkeme hükmü* ile gerçekleşmektedir. Fakat bazı hukuk düzenlerinde boşanma için bu hükmün ayrıca nüfus siciline tescili de gerekmektedir. Bazı ülkelerde ise idarî bir fülle de boşanma gerçekleşebilmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere, dinî makam veya dinî mahkemelerin kararları ile boşanmayı kabul eden hukuk düzenleri de mevcudiyetini korumaktadır. Bununla birlikte hukuki işlem niteliğinde olmak üzere, nüfus memuru huzurunda veya onsuz, eşlerin anlaşması veya eşlerden birinin tek taraflı beyanı ile boşanmayı temin eden hukuk düzenleri

---

Milletlerarası Özel Hukuk, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 127.

⁷ EKŞİ, s. 41.

⁸ Aydın ZEVKLİLER, Medeni Hukuk, 2.Bası, Savaş Yayınevi, Ankara, 1989, s. 871; Aydın ZEVKLİLER/ Beşir ACABEY/ Kadir Emre GÖKYAYLA, Medeni Hukuk, 6.Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999, s. 967.

⁹ NOMER, DHH s. 254-255.

¹⁰ Ata SAKMAR, Devletler Hususi Hukukunda Boşanma (Doçentlik Tezi), İstanbul Üniversitesi Yayınları Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1976, s. 3.

de vardır. Ayrıca konuya ilişkin farklı bir uygulama da, İslâm Hukukunda geçerli olan evlilik bağının tek taraflı beyan ile çözülebilesidir¹¹.

Ancak konumuz bakımından önem teşkil ettiği için idarî boşanmaları aşağıda daha yakından ele almayı uygun görmekteyiz.

B. İdarî Boşanmalar

Boşanmanın mahkemede gerçekleştirilmesi yaygın bir sistem olmakla beraber geçmişte olduğu gibi, günümüzde de boşanmanın mahkemeler dışında gerçekleşmesine rastlanmaktadır. Boşanmanın zorlaştırılması anlayışının terk edilmeye başlamasıyla kolay yoldan boşanmaya olanak veren sistemler geliştirilmiştir. Noterde veya belediyelerde boşanma bunun en tipik örneğini oluşturmaktadır. Çoğunlukla belediyelerde gerçekleştirilen idarî boşanma usullerinin kabul edilmesi boşanma alanındaki asıl yeniliktir.

Amerika'nın New Mexico Eyaleti'nde, mahkeme kararıyla boşanma ve anlaşmalı boşanmanın yanı sıra idarî boşanma da mümkündür. New Mexico'daki idarî boşanma, çocukları olmayan, en az bir yıldır evli olan ve ortak malvarlığının paylaşımı konusunda anlaşma yapmış eşler arasında söz konusu olur. Bu boşanma türü oldukça şahsidir ve vekillerce değil, bizzat taraflarca takip edilir. Eşler, evli olduklarını ispatlayan belgeyi ibraz ederek boşanmak istediklerini açık ve tereddüde yer vermeyecek şekilde beyan etmek zorundadırlar. İdarî boşanma, eşlerin çocuklarının olmadığı ve ortak malların paylaşımı sorununun bulunmadığı hallerde izin verilen bir boşanma türü olduğundan, Nüfus Müdürlüğü pasif bir rol oynamakta, evliliğin devam etmesinde ne toplumun ne de devletin menfaatinin bulunmadığı bu durumlarda boşanma tıpkı sözleşmenin feshi gibi bir işlem olarak kabul edilmektedir¹².

Danimarka, İzlanda ve Norveç'te idarî boşanma, adlî boşanmaya alternatif olarak uzun bir geçmişe sahiptir. Danimarka ve İzlanda'da, eşlerin, velayet ve nafaka gibi boşanmaya ilişkin fer'i konularda anlaşmaya varmaları kaydıyla idarî yoldan boşanmaları mümkündür. Danimarka örneğine bakıldığında, eşlerin bazı konularda anlaşması ve belirli boşanma sebeplerinin gerçekleşmesi halinde, idarî yoldan boşanmanın mümkün olduğu görülür.

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz., NOMER, DHH, s. 254-255.

¹² EKŞİ, s. 43-44.

Bu ülkede boşanmaların yaklaşık %10'u mahkemelerde gerçekleştirilmektedir. Yürürlükte olan Danimarka Evlilik Tesisi ve Sona Ermesi Hakkında Kanunu'nun (Danish Formation and Dissolution of Marriage Act)¹³ 42. maddesine göre, adlî veya idarî bir kararla ayrılık veya boşanma gerçekleşebilir. İdarî yolla boşanmaya karar verilebilmesi, eşlerin idarî boşanma yoluna başvurma konusunda anlaşma yapmalarına ve 45. madde saklı kalmak kaydıyla, 46-49 ve 54-56. maddelerdeki şartların gerçekleşmesine bağlıdır. Danimarka Evlilik Tesisi ve Sona Ermesi Hakkında Kanunu'nun 42. maddesine göre, idarî nitelikteki boşanma kararı Adalet Bakanlığı veya Adalet Bakanlığı'nın görevlendirdiği idarî makam tarafından verilir. İdarî boşanma kararının verilmesi tavsiye edilemez nitelikte bulunursa, boşanma kararının verilmesi talebi reddedilebilir¹⁴.

Görüldüğü gibi, idarî boşanmalar, eşlerin gerek boşanma gerekse boşanmanın nafaka ve velayet gibi fer'i sonuçları konusunda anlaşmaya varmaları halinde kabul edilmektedir. Bu durumlarda, idarî makamlar sadece tarafların anlaşmasını onaylayan ve belki de tescil eden bir görev icra etmekte, boşanmanın gerekliliği ve boşanmanın sonuçlarına ilişkin anlaşma hakkında herhangi bir takdir yetkisine sahip bulunmamaktadırlar.

İdarî boşanmalar Türk Hukukundaki anlaşmalı boşanmaya benzer nitelikler taşısa da, Türk Hukukunda kabul görmemiştir. Oysa Rus Hukukunda idarî boşanmalar önemli bir rol oynamaktadır. Aşağıda Türk ve Rus Hukukunda boşanma ile bu hukukların idarî boşanmaya yaklaşımlarını biraz daha yakından inceleyeceğiz.

II. Türk ve Rus Hukukunda Boşanma

A. Türk Hukukunda Boşanma

Türk Hukuku bakımından boşanma, *“eşler henüz hayatta iken, kanunda belirtilmiş bir sebebe dayanarak eşlerden birinin açacağı dava sonucunda hâkimin kararı¹⁵ ile geçerli bir evlilik birliğine son vermek”* olarak tanım-

¹³ http://host.uniroma3.it/progetti/cedir/cedir/Lex-doc/Dk_marrig.pdf.

¹⁴ EKŞİ, s. 44-45.

¹⁵ Eski Sovyetler Birliği ve günümüz Rus Hukukunda da “boşanma” benzer şekilde tanımlanmış, ancak hâkimin kararı yanı sıra bir de idarî makam kararıyla evliliğin sona ermesi öngörülmektedir, V.A. RYASENTSEV, Sovetskoe Semeynoe Pravo, İzdatelstvo

lanabilir¹⁶. Bu tanıma göre varılması gereken sonuçlar şunlardır:

- a. Medeni Kanunun sistemi ancak hâkim kararı ile boşanma biçimidir.
- b. Hâkimin karar verebilmesi için, eşlerden en az birinin boşanma davası açmış olması gerekir. Belirtelim ki, boşanma davası açma imkânı her iki eşe de eşit olarak tanınmıştır.
- c. Açılan boşanma davasının kanunda yazılan sebeplerden birine dayanması gerekir¹⁷.

Görüldüğü gibi, Türk Hukukunda, belirli nedenlerin varlığı halinde hâkim tarafından boşanmaya karar verilmesi mümkündür. Eşlerin karşılıklı anlaşma yoluyla istedikleri gibi evliliği sona erdirmeleri (serbest boşanma sistemi) düşüncesi Türk Hukukunda kabul görmemiştir¹⁸.

İdarî boşanmalar Türk Hukukunda kabul edilmemiştir; ama buna yakın bir boşanma türünün varlığından da söz etmeden geçmemek gerekir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi idarî boşanmaların belirgin özelliği, boşanma konusunda eşlerin anlaşmış olmalarıdır. 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun¹⁹ 166. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenmiş bulunan ve Türk Hukuk literatüründe “anlaşmalı boşanma” olarak nitelendirilen durum, Türk Hukukunda idarî boşanmaların kabul edilmemiş olmasından doğan boşluğu doldurmaya elverişlidir. Bu hükme göre, “*Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi halinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu halde boşanma kararı verilebilmesi için, hâkimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşamanın mali sonuçları ile*

“Yuridicheskaya Literatura”, Moskva, s.115; A.A. DEMİCHEV, Semeynoe Pravo, İzdatelstvo “Forum”, Moskva, 2011, s. 48.

¹⁶ Turgut AKINTÜRK, Türk Medeni Hukuku, C.II, Aile Hukuku, 5. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 201; Turgut AKINTÜRK / Derya ATEŞ KARAMAN, Türk Medeni Hukuku (Aile Hukuku), Beta Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 235; Mustafa DURAL/ Tufan ÖĞÜZ/ Alper GÜMÜŞ, Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, s. 102.

¹⁷ DURAL/ ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 103.

¹⁸ ZEVKLİLER, 1989, s. 871; Aydın ZEVKLİLER/ Şeref ERTAŞ/ Ayşe HAVUTÇU/ Damla GÜRPINAR, Medeni Hukuk, Turhan Yayınevi, Ankara, 2012, s. 288.

¹⁹ RG. 8.12.2001, Sayı: 24607.

çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması gerekir. Hâkim tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü halinde boşanmaya hükmolunur.” Bu hüküm ile boşanma ve boşanmanın sonuçları konusunda anlaşmış olan eşlerin evliliklerinin bir yıl sürmüş olması halinde boşanma çok hızlı bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir; ama idarî boşanmalardan farklı olarak konu yine de hâkimin önüne gelmektedir. Bunun sebebi, tarafların boşanma ve sonuçları konusundaki anlaşmalarının özgür iradelerine dayanıp dayanmadığını ve vardıkları anlaşmanın adil olup olmadığını hâkimin denetlemesinin gerekli görülmesidir. Türk Hukuku bu konudaki yetkiyi idarî makamlara bırakmak istememiştir; ama anlaşmalı boşanma halinde hâkimin yetkisini de diğer boşanma sebeplerindekine oranla oldukça kısıtlamış ve boşanmayı ciddi ölçüde kolaylaştırmıştır. Öyle ki, Türk Medeni Kanunu’nun 184. maddesinin üçüncü bendine göre, boşanma davalarında tarafların ikrarları hâkimi bağlamadığı halde, anlaşmalı boşanmanın söz konusu olduğu durumlarda bu hüküm uygulanmaz (TMK. m. 166/III, son cümle).

Türk Medeni Kanunu’nun idarî boşanmaları tanımamasına rağmen boşanmayı oldukça kolaylaştıran bir hükmü daha bulunmaktadır. Bu da Türk Medeni Kanunu’nun 166. maddesinin son fıkrasında düzenlenen fiili ayrılık durumudur. Bu hükme göre, boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi halinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir. Bu hüküm çerçevesinde de boşanma kararını vermeye yetkili makam yine hâkimdir; ama hâkimin bu tür boşanmadaki rolü idarî boşanmalardaki idarî makamların rolünden pek de farklı sayılmaz.

Türk Hukukunda idarî boşanmalar mevcut olmasa da, idarî bir makamın, daha net bir ifade ile nüfus idaresinin evliliğin sona ermesi konusunda yetki sahibi bulunduğu bir dönem olmuştur. Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinde²⁰, 4.5.1988 tarih ve 3444 sayılı Kanun²¹ ile yapılan bir değişiklik ile başlayan bu dönem 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun yürürlüğe

²⁰ RG., 04.04.1926, Sayı: 339.

²¹ RG., 12.5.1988, Sayı: 19812.

girdiği 01.01.2002 tarihine dek sürmüştür. Bu dönemde gaibin eşi, evliliğin feshini gaiplik davası ile birlikte talep etmek veya ayrı bir dava açmak yoluna gitmeksizin, doğrudan doğruya Nüfus İdaresine başvurarak evliliğin feshinin tescilini isteyebiliyor, Nüfus İdaresi bu başvuru üzerine evliliğin feshini tescil ettiğinde, evliliğin mahkemece feshinin bütün hukuki sonuçları doğmuş oluyordu²². Böylece Türk Hukukunda, salt gaiplik durumuna özgü olsa da, mahkeme kararına gerek kalmadan evliliğin idarî bir işlemle sona ermesi istisnaî olarak kabul edilmişti.

Ancak bu düzenleme doktrinde eleştirilmişti. Zevkliler'e göre, gaiplik kararı verilmiş ve nüfusa da tescil edilmişse, gaibin eşinin, hâkimden bir karar almaya gerek olmaksızın, doğrudan nüfus idaresine başvurarak evliliğin feshini de tescil ettirebilecek olması çok sakıncalı ve Medeni Kanunun sistemi ile bağdaşmayan bir düzenleme olup suiistimallere yol açıcı nitelikteydi. Çünkü bu düzenleme ile, ortada evliliğin sona ermesini sağlayan bir mahkeme kararı olmadığı halde, nüfus memuruna evliliğin feshini tescil yetkisi verilmekteydi. Bu, evliliğin sona ermesinin, ancak ölüm ya da hâkim kararı ile mümkün olması doğrultusundaki Medeni Kanunun sistemine aykırı olduğu gibi, hâkimin yetkisinin idarî makamlara verilmesi, yani yönetimin yargıya ait yetkiyi kullanması anlamını taşıyordu. Öte yandan, bu düzenleme, Medeni Kanunun 38. maddesinde yer alan ve "*Hâkimin hükmü olmadıkça ahvali şahsiye sicilinin hiçbir kaydı tashih edilemez*" diyen çok açık ve kesin hükme de aykırı idi²³.

Nitekim 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, öğretilerde eleştirilen bu değişikliği benimsememiştir. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 131. maddesine göre, "*Gaipliğine karar verilen kişinin eşi, mahkemece evliliğin feshine karar verilmedikçe yeniden evlenemez. Kaybolanın eşi evliliğin feshini, gaiplik başvurusuyla birlikte veya ayrıca açacağı bir dava ile isteyebilir...*". Bu durumda, eşi hakkında gaiplik kararı verilmiş olan sağ kalan eş, ancak mahkemeye başvurarak mevcut evliliğini mahkeme kararıyla feshettirdikten sonra yeniden evlenebilecektir (m. 131/II). Görüldüğü üzere, Türk Hukukunda, idarî boşanmaların kabul edilmemiş olması

²² AKINTÜRK/ATEŞ KARAMAN, s. 78.

²³ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 584; Aynı yönde görüş, Jale AKİPEK/Turgut AKINTÜRK, Türk Medeni Hukuku, Birinci Cilt, İkinci Cüz, Şahsın Hukuku, AÜHF Yayınları, Ankara, 1996, s. 32.

bir yana, sadece gaiplik durumuna özgü olsa da, mahkeme kararına gerek kalmaksızın, evliliğin idarî bir işlemle sona ermesine ilişkin düzenleme dahi Türk Medeni Kanununun sistemine uymadığı gerekçesiyle kaldırılmıştır (TMK m. 131)²⁴.

B. Rus Hukukunda Boşanma

Rus Hukukunda boşanma hemen hemen Türk Hukukundaki tanımla benzer esaslar içerdiğinden burada boşanmanın tanımı ve esasları tekrarlanmayacaktır.

Çalışmamızın konusu idarî boşanma kararlarının Türkiye ve Rusya Federasyonu'nda tanınması olduğundan, Rus Hukukunda Boşanma başlığı altında özellikle idarî boşanmalardan söz edilecektir. Bu kapsamda konunun öncelikle Rus Aile Hukukunun temelini oluşturan ve halen etkisini kaybetmemiş bulunan Eski Sovyetler Birliği Aile Hukuku çerçevesinde ele alınması yararlı olacaktır.

1. Eski Sovyetler Birliği²⁵ Hukukunda İdarî Boşanmalar

Eski Sovyetler Birliği'nde Aile Hukukuna ait esaslar, *27.06.1968 tarihli Evlenme ve Aile Hukuku Esasları Hakkında Kanun*'da²⁶ düzenlenmekteydi. Bu Kanun, Eski Sovyetler Birliği'ni oluşturan üye ülkeler²⁷ açısından kendi aile kanunlarını oluşturmalarında örnek teşkil etmekteydi²⁸. Bahsi geçen Kanun'un 14. maddesinde, boşanma yoluyla evliliğin sona ermesi düzenlenmekteydi. Bu Kanun'un 14. maddesinin ikinci fıkrası gereğince evlilik, eşlerin birlikte veya eşlerden birinin başvurusu üzerine mahkeme

²⁴ NOMER, DHH, s. 255.

²⁵ Tam adıyla Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, bundan sonra kısaca SSCB olarak da anılacaktır.

²⁶ Vedomosti Verhovnogo Soveta SSSR, 1968, No: 27, St. 241. Bundan sonra kısaca SSCB Aile Kanunu olarak anılacaktır. Bu başlık altında belirtilen maddeler SSCB Aile Kanunu'na aittir.

²⁷ Bilindiği gibi, eski Sovyetler Birliği, 15 üye ülkeden oluşmaktaydı. Üye ülkeler, Sovyetler Birliği 1991 yılında dağıldıktan sonra, bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

²⁸ Üye ülkeler, Kanun'da belirtilmiş olan esasları ve kendi spesifik konularını da dikkate alarak, kendi aile kanunlarını düzenlemekteydiler.

veya idarî makam tarafından boşanma yoluyla sona erebilirdi. Ancak, Kanun, kocaya boşanma davası açma yönünde bir kısıtlama getirmişti. Şöyle ki, kadın eşin hamilelik süresi boyunca ve çocuğun doğumunu izleyen bir yıl içinde, koca, karısının rızası olmaksızın boşanmak için başvuru yapamazdı (m. 14/V)²⁹.

Konumuz açısından önem taşıyan idarî boşanmalara gelince, Eski Sovyetler Birliği Hukukunda, idarî boşanmalara SSCB Aile Kanunu'nun 14. maddesinin yedinci fıkrasında yer verilmişti. Bu hükme göre, eşler, ergin olmayan çocukların olmaması ve boşanma yönünde karşılıklı anlaşmanın sağlanması kaydıyla idarî makam tarafından boşanabilirlerdi. Ayrıca, idarî makam tarafından boşanmanın söz konusu olacağı başka istisnaî durumlar³⁰ da kabul edilmişti. Bu durumları şu şekilde sıralamak mümkündür: mahkeme tarafından eşlerden birinin gaipliğine karar verilmiş olması; mahkeme tarafından eşlerden birinin akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun olduğuna karar verilmiş olması; eşlerden birinin işlediği suçtan dolayı en az üç yıl hapis cezasına mahkûm edilmiş olması idi. Ancak istisnaî olarak idarî boşanmanın kabul edildiği durumlarda herhangi bir anlaşmazlığın söz konusu olması, evliliğin sona ermesi hususunda eşlerin mahkemeye başvurmasını zorunlu kılıyordu.

Ayrıca eski SSCB'de adlî olmayan idarî boşanma konusuna milletlerarası özel hukuk açısından bakıldığında, Sovyetler Birliği vatandaşlarının boşanmaları ile SSCB vatandaşları ile yabancı uyruklu eşleri arasındaki boşanmalar açısından hiçbir fark bulunmamaktaydı. Daha açık bir ifadeyle, boşanma tarafları ister SSCB vatandaşları olsun isterse taraflardan biri yabancı uyruklu olsun, koşullar oluştuğunda hiçbir fark gözetilmeksizin, idarî boşanmalar imkân dâhilinde idi (SSCB Aile Kanunu, m. 33/I). Ancak, eski SSCB vatandaşı ile yabancı eş, yurt dışında bulunmakta iseler ve sözü geçen 1968 tarihli Aile Kanun'u çerçevesinde idarî boşanma koşulları mevcut ise (ergin olmayan çocukların olmaması ve eşlerin boşanma yönünde karşılıklı olarak anlaşması), eşler, buldukları ülkedeki SSCB Konsolosluklarına

²⁹ Bu hükümle Kanun kadın eşi, hem hassas hamilelik döneminde hem de bebek doğduktan bir yıl boyunca stresli olan boşanma sürecinden uzak tutarak, korumasını amaçlamakta idi.

³⁰ Durumların istisnaî olma nedeni ise, ergin olmayan çocukların olup olmaması ve eşlerin boşanma yönünde karşılıklı anlaşmanın sağlanıp sağlanmamasına bakılmaksızın idarî makam tarafından boşanmanın gerçekleştirilmesi idi.

boşanma hususunda başvurabilirlerdi³¹ (m. 33/V). Fakat idarî boşanma için şartlar mevcut değilse, bu durumda eşler boşanma konusunda mahkemelere başvurabilmekte idiler. Bu mahkemeler, SSCB mahkemeleri olabildiği gibi (m. 33/I), eşlerin SSCB toprakları dışında bulunmaları halinde, yabancı devlet mahkemeleri de olabildi (m. 33).

2. Bağımsız Rusya Federasyonu Hukukunda İdarî Boşanmalar

a. İdarî Boşanmanın Koşulları

Günümüz Rus Hukukunda, Aile Hukukuna ilişkin düzenlemeler, 29.12.1995 tarihli 223-Φ3 sayılı Aile Kanunu'nda³² yer almaktadır. Bu Kanun'un 16. maddesinde, evliliğin sona ermesi düzenlenmektedir. Madde hükmünün birinci fıkrasına göre, "*Evlilik, eşlerden birinin ölümü veya mahkeme tarafından ölmüş sayılma kararı sonucunda sona ermektedir*" Söz konusu 16. maddenin ikinci fıkrası gereğince: "*Evlilik, eşlerin birlikte veya eşlerden birinin başvurusu üzerine veya eşlerden birinin mahkeme tarafından ayırt etme gücünden yoksunluğuna karar verilmesi durumunda söz konusu eşin vasisinin başvurusu üzerine boşanma yoluyla sona erebilir*"³³. Ayrıca, bu Kanunda da, kocaya boşanma davası açma yönünde, Eski Sovyetler Birliği hukukundaki kısıtlamanın aynısı getirilmiştir: "*Kadın eşin hamilelik süresince ve çocuğun doğumunu izleyen bir yıl içinde, koca, karısının rızası dışında boşanmak için başvuru yapamaz*" (m. 17). Bu hükme ilişkin Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesinin 5 Kasım 1998 tarihli ve 15 sayılı kararına göre, çocuğun ölü doğmuş olması veya çocuğun bir yaşını doldurmadan ölmüş olmasının hiçbir önemi yoktur. Koca açısından her halükarda Kanun'un

³¹ Yani Eski SSCB Aile Kanunu doğrultusunda, bu durumda idarî makam olarak Konsolosluklara yetki tanınmıştı.

³² Sobranie Zakonodatelstva Rossiyskoy Federatsi, 01.01.1996, No: 1, St. 16; (The Family Code of The Russian Federation No. 223-FZ of December, 1995. <http://www.jafbase.fr/docEstEurope/RussianFamilyCode1995.pdf>. Söz konusu Kanun'da son değişiklik 2 Temmuz 2013 tarihinde yapılmıştır. Bu başlık altında belirtilen kanun maddeleri 1995 tarihli Rus Aile Kanunu'na aittir.

³³ Boşanma davasının açılmasına baktığımızda, eski SSCB ile Rusya Federasyonu Aile Hukukları arasında tek bir farktan bahsedebiliriz: Eski SSCB Hukukunda olmayan ve Rusya Federasyonu Aile Hukukunda yer alan tek husus, ayırt etme gücünden mahkeme kararıyla yoksun kabul edilen eşin vasisinin de evliliğin boşanma yoluyla sona erdirilmesini isteyebilmesidir.

boşanma davası açma yönünde kısıtlayıcı hükmü uygulanacaktır. Ancak kadın eş bakımından dava açma ile ilgili kısıtlama söz konusu değildir, yani kadın eş istediği zaman boşanma davası açabilecektir³⁴.

Rus Hukukunda, Aile Kanunu'nun 18. maddesine göre, evliliğin boşanma yoluyla sona ermesi iki şekilde gerçekleşmektedir: idarî boşanma (m. 19) ve evliliğin mahkeme kararıyla sona ermesi (m. 21-23).

Rusya Federasyonu Aile Kanunu'nun idari boşanmayı düzenleyen 19. maddesinin Eski Sovyetler Birliği'nde yürürlükte bulunan 1968 Tarihli Evlenme ve Aile Hukuku Esasları Hakkında Kanun'un 14. maddesinin yedinci fıkrasında yer alan idarî boşanmaya ilişkin hükümlerin benzeri olduğu anlaşılmaktadır. Yani, Eski Sovyetler Birliği Aile Hukukunda geçerli olan idarî boşanma koşulları, 1995 tarihli Rus Aile Kanunu'nda tekrarlanmıştır.

Şöyle ki, Rus Aile Kanunu'nun 19. maddesinin birinci fıkrasına göre, *“Eşler, ergin olmayan çocukların olmaması ve boşanma yönünde karşılıklı anlaşmanın sağlanması kaydıyla idarî makam tarafından boşanabilirler”*. Madde hükmüne göre, idarî boşanma yoluyla evliliğin sona ermesi için iki şartın gerçekleşmesi aranmaktadır: eşlerin boşanma konusunda karşılıklı anlaşmaya varması ve ergin olmayan çocukların olmaması.

Ayrıca, öz çocuklar ile evlât edinilmiş çocuklar arasında fark gözetilmemektedir. Ancak ergin olmayan çocuk, eşlerden sadece biri tarafından evlât edinilmiş ve diğer eş buna rıza göstermişse, bu durumda da evlilik idarî boşanma yoluyla sona erebilir. Ayrıca, eşlerden sadece birinin ergin olmayan çocuğu varsa (diğer eş için üvey çocuk ise ve evlât edinilmemişse) bu durumda da idarî boşanma için herhangi bir engel bulunmamaktadır³⁵.

³⁴ Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesinin 5.11.1998 tarihli ve 15 sayılı kararı gereğince: *“...Kanun'un kocaya boşanma davası açma yönünde getirdiği sınırlama, çocuğun ölü doğmuş veya çocuğun bir yaşını doldurmadan ölmüş olmasına bakılmaksızın uygulanacaktır. Ancak kadın eş dilediği zaman boşanma davası açma hakkına sahiptir...”*, bkz. Postanovlenie Plenuma Verhovnogo Suda Rossiyskoy Federatsii “O Primenenii Sudami Zakonodatelstva Pri Rassmotrenii Del o Rastorjenii Braka”, Bulletin Verhovnogo Suda Rossiyskoy Federatsii, No: 1, 1999.

³⁵ DEMİCHEV, s. 52; L.İ. GLUSHKOVA, Tendentsii Razvitiya Zakonodatelstva o Rastorjenii Braka// Zakonı Rossii; Opit, Analiz, Praktika, İzdatelstvo “Yurayt”, Moskva, 2008.

Ayrıca yukarıda bahsi geçen Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'nin 5 Kasım 1998 tarihli ve 15 sayılı kararına göre de, eşlerin, ergin olmayan çocuklarının olmaması ve aralarında boşanma konusunda karşılıklı anlaşmanın sağlanması halinde, mal paylaşımı ve yoksulluk nafakası gibi sorunlar dikkate alınmaksızın, idarî makam nezdinde boşanmaları mümkündür³⁶. Bu durumda, mal paylaşımı, yoksulluk nafakası gibi konularına ilişkin anlaşmazlıklar mahkeme tarafından çözüme kavuşturulacaktır (m. 20).

Rus Aile Kanunu'nun 19. maddesinin ikinci fıkrasında, Eski Sovyetler Birliği Hukukunda olduğu gibi, idarî boşanmalar bakımından istisnaî durumlar da söz konusudur. Şöyle ki, aşağıda belirtilmiş durumlarda, küçük çocukların olup olmamasına bakılmaksızın eşlerden sadece birinin başvurusu üzerine de idarî boşanmalar mümkündür:

- *Mahkeme tarafından eşlerden birinin gaipliğine karar verilmesi,*
- *Mahkeme tarafından eşlerden birinin akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksunluğuna karar verilmesi,*
- *Eşlerden birinin işlediği suçtan dolayı en az üç yıl hapis cezasına mahkûm edilmesi.*

Rus Hukukunda idarî boşanmalara milletlerarası özel hukuk açısından bakıldığında, Rusya Federasyonu Aile Kanunu'nun 160. maddesinin ikinci fıkrası gereğince, idarî boşanmaların söz konusu olabildiği olağan durumlarda (ergin olmayan çocukların olmaması ve eşlerin boşanma konusunda karşılıklı anlaşmaları), Rus vatandaşı ile yabancı eş arasında boşanma, Rusya Federasyonu idarî makamları tarafından gerçekleştirilebilir. Ancak, Rus vatandaşı eş ile yabancı eş, Rusya Federasyonu toprakları dışında bu-

³⁶ Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'nin 5.11.1998 tarihli ve 15 sayılı kararı gereğince "...2. Eşlerin, ergin çocuklarının olmaması ve boşanma yönünde karşılıklı anlaşmanın sağlanması durumunda, yoksulluk nafakası ile mal paylaşımına ilişkin sorunların mevcudiyetine bakılmaksızın, Rus Aile Kanunu'nun madde 19/1 doğrultusunda idari makam tarafından boşanmaları mümkün kılınmıştır... ". Bkz. Postanovlenie Plenuma Verhovnogo Suda Rossiyskoy Federatsii ot 5.11.1998 goda "O Primenenii Sudami Zakonodatelstva Pri Rassmotrenii Del O Rastorjenii Braka" Bulletin Verhovnogo Suda Rossiyskoy Federatsii, No:1, 1999.

Aslında Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesinin bu kararı, Rus Aile Kanunu'nun idarî boşanmayı düzenleyen m. 19/1 hükmüyle çelişmemektedir, Yargıtay kararının açıklayıcı mahiyetinde olduğu söylenebilir.

lunmakta iseler, bu durumda idarî boşanma, buldukları ülkedeki Rusya Federasyonu Diplomatik Misyonu veya Rusya Federasyonu Konsoloslukları tarafından gerçekleştirilebilmektedir (m. 160/2)³⁷. Ayrıca, Rus vatandaşı eş ile yabancı eş, buldukları yere göre, Rusya Federasyonu mahkemelerine ya da buldukları yabancı ülke mahkemelerine de boşanma konusunda başvuruda bulunabilirler (m. 160).

Görüldüğü üzere, idarî boşanmalar açısından konu, ister iç hukuk ister Milletlerarası Özel Hukuk çerçevesinde irdelensin, Eski Sovyetler Birliği Hukuku ile Rusya Federasyonu Hukuku arasında dikkate değer herhangi bir fark bulunmamaktadır. Her iki hukuk açısından da iki koşul önemli görülmüştür: ergin olmayan çocukların olmaması ve boşanan eşlerin boşanma konusunda karşılıklı olarak anlaşmış bulunmaları. Bu koşullar sağlandığında eşlerin idarî boşanma yolunu tercih etmeleri gayet doğaldır. Zira idarî boşanma kısa sürede gerçekleşir ve daha az masraflıdır, bu yüzden de boşanan eşler açısından daha az stresi olan bir çözümdür.

İdarî boşanmalar Rus Hukukunda³⁸ uzun bir geçmişe sahip olduğundan, konuyla ilgili farklı görüşlerden bahsetmek de pek mümkün değildir.

b. İdarî Boşanmada Yetkili Makam

Rusya Federasyonu'nda idarî boşanmalar bakımından yetkili idarî makam, tıpkı SSCB zamanında da olduğu gibi, 15.11.1997 tarihli ve 143-F3 sayılı Nüfus Tescili Kanunu'nun³⁹ 4. maddesinin birinci fıkrası gereğince belediyelerdir. Söz konusu Kanun doğrultusunda, belediyeler, doğum, ölüm, evlenme, boşanma, evlât edinme, isim değiştirme gibi konularda yetkili kılınmıştır (m. 3/II).

Belediye, koşulların varlığı halinde, evliliğin sona erme nedenlerini araştırmaz ve eşler arasında sulhun sağlanması yönünde hiçbir teşebbüste bulunamaz. İdarî makamın görevi, idarî boşanmanın tescilidir⁴⁰.

³⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. G.K. DMİTRİYEVA, *Mejdunarodnoe Chastnoe Pravo, İzdatelstvo "TK Velbi"*, Moskva, 2005, s. 579.

³⁸ İdarî boşanmalar öteden beri Eski Sovyetler Birliği hukukunda yer almaktaydı ve günümüzde Bağımsız Devletler Topluluğunu oluşturan üye ülkelerde de uygulanmaya devam edilmektedir.

³⁹ *Sobranie Zakonodatelstva Rossiyskoy Federatsii*, 1997, No: 47, St.5340.

⁴⁰ DEMİCHEV, s. 54. Burada bir hususa değinmekte yarar vardır; Rus Hukukunda "idarî

III. Türk ve Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda Yabancı İdarî Boşanma Kararlarının Tanınması Sorunu

A. Türk Milletlerarası Usul Hukukunda Yabancı İdarî Boşanma Kararlarının Tanınması Sorunu

1. Türk Milletlerarası Usul Hukukunda Tanıma ve Tenfiz

27.11.2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun⁴¹ 58. maddesinde “Tanıma” düzenlenmiştir. Madde hükmüne göre: “(1) *Yabancı mahkeme ilâmının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi yabancı ilâmın tenfiz şartlarını taşıdığına mahkemece tespitine bağlıdır. Tanımada 54’üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi*⁴² uygulanmaz. (2) *İhtilâfsız kaza kararlarının tanınması da aynı hükme tabidir. (3) Yabancı mahkeme ilâmına dayanılarak Türkiye’de idarî bir işlemin yapılmasında da aynı usul uygulanır”*.”

Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun 54. maddesinde tenfiz için aranan şartların (a) bendi dışında kalanları ise şöyledir:

- İlâmın, Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması veya davalının itiraz etmesi şartıyla ilâmın, dava konusu veya taraflarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığı halde kendisine yetki tanıyan bir devlet mahkemesince verilmiş olmaması (MÖHUK. m. 54/I.b)
- Hükümün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması (MÖHUK. m. 54/I.c)
- O yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış

---

boşanma” deyince, idarî makam tarafından şartların gerçekleştiği halde, boşanmanın tescili söz konusudur. Ancak tescile konu “boşanma” olunca, tanıma ve tenfiz açısından “*idarî boşanma kararı*” tabirinin kullanmasını uygun görmekteyiz.

⁴¹ RG. 12.12.2007, Sayı: 26728.

⁴² Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun 54. maddesinin birinci fıkrasında yetkili mahkemenin tenfiz kararını vermesi için aranan şartlar dört bent halinde düzenlenmiştir. Sözü geçen ve tanıma bakımından aranmayan (a) bendi şu şarta ilişkindir: “*Türkiye Cumhuriyeti ile ilâmın verildiği devlet arasında karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma yahut o devlette Türk mahkemelerinden verilmiş ilâmların tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmünün veya fiili uygulamanın bulunması*”.

veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak tenfiz istemine karşı Türk mahkemesine itiraz etmemiş olması (MÖHUK. m. 54/İç).

Tanıma için gerekli koşullar Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 54. maddesinde yer alanlardan ibaret değildir. Bir ilâmın tanıma ve tenfize konu olabilmesi için Kanunun 50. maddesinde hükme bağlanan ve tenfiz işleminin ön koşulu olarak nitelendirilen şu koşulların da sağlanması gerekir:

- Yabancı mahkemeler tarafından verilmiş olmak,
- Hukuk davalarına ilişkin olmak,
- O devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunmak.

Türk Hukukunda tanıma ve tenfiz işlemlerinin koşulları göz önünde bulundurulduğunda, tanınacak kararın yabancı mahkeme tarafından verilmiş olması koşulunun, konumuz açısından taşıdığı önem nedeniyle biraz daha yakından değerlendirilmesi gerekir.

Yabancı bir kararın bir *mahkeme kararı* olup olmadığı esasen o kararın verildiği ülke hukukuna göre tayin edilir. Ancak bu hukukun mahkeme kararı vasfını verdiği kararların, tanıma ve tenfiz devleti tarafından bir mahkeme kararı olarak kabul edilmemesi de mümkündür. Örneğin, yabancı hukukun, bir dinî kuruluşun veya halk jürisinin kararına mahkeme hükmü tanımış olması halinde böyle bir kararın yabancı bir mahkeme kararı olarak kabulü, tanıma ve tenfiz devletinden istenemez. Yabancı hukuka göre mahkeme kararı olarak kabul edilen bir kararın, tanıma ve tenfiz devleti hukukuna göre de bir *mahkeme kararı*⁴³ olması gerekir⁴⁴.

⁴³ Bu konuda Türk Hukukunda önemli bir istisna 5490 sayılı ve 25.04.2006 tarihli Nüfus Hizmetleri Kanunu (RG. 29.04.2006, Sayı: 26153) m. 30/2'de düzenlenen hükümdür. Bu hüküm sayesinde evlât edinme olaylarına ilişkin olarak yabancı idarî makamlarca verilen ve o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş olan veya kesin hüküm gibi sonuç doğuran karar ve belgelerin Türkiye'de tanınması ve tenfizi mümkün hale gelmiştir, Aysel ÇELİKEL/ Bahadır ERDEM, Milletlerarası Özel Hukuk, 12. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2012, s. 610; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN FİĞANMEŞE, s. 463. Bunun yanı sıra, Türkiye'nin de taraf olduğu Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınmasına ve Tenfizine İlişkin Sözleşme (RG., 6.11.1980, Sayı: 17152) uyarınca, akit devletlerin idarî makamları tarafından verilmiş nafaka kararlarının diğer akit devletlerde Sözleşme hükümleri çerçevesinde tanınması ve tenfizi mümkündür, ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN FİĞANMEŞE, s. 463.

⁴⁴ NOMER, DHH, s. 405; Ergin NOMER, Milletlerarası Usul Hukuku, 1. Bası, Beta

Kararın yabancı bir mahkeme tarafından verilmesi şartı ile ilgili olarak ortaya çıkan önemli konu, yabancı ülkelerde alınan ve bir mahkeme kararına bağlanmayan boşanmaların Türkiye'deki hukuki değeri konusudur⁴⁵. Örneğin, Rusya Federasyonu'nda verilmiş bir idarî boşanma kararı, Türk hukukunda aranan bu ön koşulun varlığına rağmen tanınabilir mi?

2. Türk Milletlerarası Usul Hukukunda Yabancı İdarî Boşanma Kararlarının Tanınması Sorunu

Yukarıda da belirtildiği üzere, yabancı boşanma kararının Türkiye'de tanınması için *mahkeme* tarafından verilmiş olması gerekir. Ancak, bazı hukuk düzenlerinde boşanma hususunda idarî makamlar da yetkili kılınmıştır. Burada konumuz açısından önem teşkil eden, yabancı idarî makam tarafından verilmiş boşanma kararının Türkiye'de hukuki değere sahip olup olmamasıdır.

İdarî boşanma kararlarının Türkiye'de tanınabilip tanınamayacağı sorusuna Yargıtay'ın yanıtı olumsuzdur. Nitekim Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 1995 tarihli bir kararı ile Kopenhag Belediyesi tarafından verilmiş olan bir boşanma kararının tanınması talebini reddeden ilk derece mahkemesinin kararını, tanınması istenen boşanma kararının bir mahkemenin verdiği hüküm niteliğini taşımadığı ve kesinleşmiş mahkeme kararlarının yerine getirilebileceğine ilişkin koşul yerine getirilmediği gerekçesiyle onaylamıştır⁴⁶. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 28.12.1998 tarihli diğer bir kararı ile de Kopenhag Valiliği tarafından verilen boşanma kararını tanıyan ilk derece mahkemesinin ka-

---

Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 46; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN FİGANMEŞE, s. 461-462; Tuğrul, ARAT, Yabancı İlâmların Tanınması ve Tenfizi, AÜHFD, C. 21, S. 1-4, 1964, s. 421-527, s. 500.

⁴⁵ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 611.

⁴⁶ Yargıtay 2. HD, E. 3612, K. 4567, T. 13.04.1995. Yargıtay kararına göre: "...Türkiye'de yerine getirilmesi istenen boşanma kararı Kopenhag Belediyesi tarafından verilmiştir. MÖHUK gereği, ancak, yabancı mahkemelerden verilen hukuk davalarına ilişkin kararların Türkiye'de yerine getirilmesi istenebilir. Boşanma kararı bir mahkemenin verdiği hüküm niteliği taşımadığından kesinleşmiş mahkeme kararlarının yerine getirilebileceğine ilişkin yasal kuralın kapsamı dışında kalmaktadır". Ayrıca bkz. ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN FİGANMEŞE, s. 462; EKŞİ, Adli Olmayan Boşanmaların Tanınması, s. 79; Nuray EKŞİ, Milletlerarası Nitelikli Davalara İlişkin Mahkeme Kararları, Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul, 2007, s. 216.

rarını bozmuştur. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, bu kararında da, tanıma veya tenfiz taleplerinin sadece yabancı mahkemelerden alınan ilâmlar için söz konusu olacağını vurgulayarak Kopenhag Valiliğince düzenlenmiş boşanma belgesinin mahkeme kararı olarak kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir⁴⁷.

Türk Milletlerarası Özel Hukuk öğretisinde ise, mahkeme olmayan makamların verdiği kararların tanınması hususu tartışmalıdır ve konuyla ilgili farklı görüşler mevcuttur: öğretilerdeki bir görüşe göre, başka bir ülkede verilmiş idarî bir boşanma kararının, kararı veren makamın bir yargı makamı olmasından dolayı, Türkiye’de tanınması ve tenfizi söz konusu olamaz⁴⁸. Diğer bir görüş ise, yargı organı olmayan makamlar tarafından verilen kararların, verildiği ülkede bağımsız yargı organlarınca denetlenip onanması halinde tanıma ve tenfize tâbi hale geleceğini savunmaktadır⁴⁹. Bir başka görüş ise, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’da açıkça “*yabancı mahkemeler*”den verilen kararların tenfizi düzenlendiği için (m. 50)⁵⁰, sadece tenfizi gerektiren kararlar bakımından, kararı veren makamın *yabancı bir mahkeme* olması gerektiği yönündedir. Bu görüş çerçevesinde, boşanma konusunda genel yetkisi belli şartlar dâhilinde tespit edilen devletin boşanma hakkında yetkili gördüğü makamın kararının, bu makam adli bir mahkeme olmasa dahi, tanıma hükümlerine göre tanınabilmesi gerekir⁵¹.

⁴⁷ Yargıtay 2. HD, E. 12495, K. 14188, T. 28.12.1998. Yargıtay kararına göre: “...Mahkemece kararın tenfiz şartlarını taşıyıp taşımadığı tartışılmaksızın dilekçeye ekli Kopenhag Valiliğince düzenlenmiş “boşanma belgesi”nin mahkeme kararı olduğu kabul edilerek “mahkeme kararının tanınarak tenfizi ve nüfus kaydına boşanma ile ilgili şerh verilmesine” karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı bulunmuştur”. Ayrıca bkz. EKŞİ, Adli Olmayan Boşanmaların Tanınması, s. 79; EKŞİ, Mahkeme Kararları, s. 217.

⁴⁸ ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN FİGANMEŞE, s. 463; ÇELİKEL/ ERDEM, s. 610; Ayrıca, senet ve belgelerin tanıma ve tenfizi hususunda Nomer’e göre, “mahkeme ilâmi niteliğinde olmadıkları için, yabancı senet ve belgelerin mahkemece düzenlenmiş olsalar bile tanıma ve tenfizi söz konusu olamaz” için bkz. NOMER, DHH, s. 492; NOMER, Usul, s. 15; Pelin GÜVEN, Tanıma-Tenfiz (Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi), Yetkin Yayınevi, Ankara, 2013, s. 36.

⁴⁹ Vahit DOĞAN, Milletlerarası Özel Hukuk, 2. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2013, s. 103-104.

⁵⁰ Aynı hüküm mülga 2675 Sayılı ve 20.5.1982 tarihli Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un 34. maddesinde yer almaktaydı. RG. 22.5.1982, Sayı: 17701.

⁵¹ SAKMAR, Boşanma, s. 217. Ancak, “Tamamen idarî bir işlem niteliği taşıyan ve tek taraflı irade beyanıyla meydana gelen boşanmanın tasdikinden ibaret olan kararların, boşanmanın kazai mahiyetini kabul eden hukuk sistemlerinde tanınmasına imkân yoktur”,

Aynı yönde bir başka görüş de, tanıma ve tenfiz farklı mahiyette olduklarına dikkat çekerek tanımanın, tenfiz gibi devletin icra organlarını harekete geçirmemesi sebebiyle, tenfiz edilecek kararlarda aranan vasıfların tanıma için aranmamasını doğal görmektedir. Yazara göre, adli makamlar dışındaki makamlarca verilen boşanma kararları da tanınabilmelidir. Boşanma kararı, kilise tarafından verilmiş olsa dahi, yeter ki o ülkede kilisenin boşama yetkisi kabul edilmiş olsun, tanınmalıdır. Böylece bu görüşe göre de adli olmayan boşanma kararlarının da tanınabilmesi gerekir⁵². Son olarak savunulan bir başka görüşe göre ise, mahkeme dışında gerçekleştirilen “özel boşanmaların” *hukuki işlem* niteliğine dayanarak milletlerarası özel hukuk kurallarına göre tespit davası yoluyla tanınabilecekleri mümkündür⁵³.

Türk Hukukunda adli makamlar dışında gerçekleştirilen boşanma kararlarının tanınması ile ilgili olarak yukarıda açıkladığımız görüşler günümüz için güncelliğini korumaktadır; ama eğer gelecekte, Türkiye’de de noter veya nüfus müdürlüklerine boşanma kararı verme yetkisinin tanınması söz konusu olursa, bu durumda yabancı ülkelere alınmış idarî boşanma kararlarının Türkiye’de nasıl sonuç doğuracağı sorusu ortaya çıkacaktır. Öğretide, böyle bir ihtimal için, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’a da uygun bir hüküm konulması yönünde çalışmaların yapılması gerektiği önerisinde bulunulmuştur⁵⁴.

Görüldüğü üzere, Yargıtay’ın konuya olumsuz yaklaşımı ile birlikte, doktrinde konuya ilişkin görüş birliği sağlanamamıştır.

Ancak Türk Hukukunda idarî boşanma kararlarının tanınması bakımından Türkiye’nin de taraf olduğu *Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında 1967 tarihli Kişi Halleri Komisyonu Sözleşmesi*⁵⁵ önem taşımaktadır. Sözleşme’nin 2. maddesi gereğince: “Her iki eşin de, kararı veren

---

bkz. Ata SAKMAR, *Yabancı İlamların Türkiye’deki Sonuçları*, İstanbul Üniversitesi Yayınları Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982, s. 24.

⁵² Bilgin TİRYAKIOĞLU, *Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi*, AÜHF Yayınları, Ankara, 1996, s. 37.

⁵³ NOMER, DHH, s. 523; NOMER, Usul, s. 183; Ayfer UYANIK ÇAVUŞOĞLU, *Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Boşanma*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 20.

⁵⁴ EKŞİ, s. 77.

⁵⁵ RG. 14.09.1975, Sayı: 15356. Sözleşme, Almanya, Avusturya, Belçika, Fransa, Yunanistan, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, İsviçre ve Türkiye tarafından imzalanmıştır.

Devletin uyruğu olması hali dışında, yabancı bir kararın tanınması, sadece bu kararı veren makamın, kararın dermeyeran edildiği Devletin Devletler Özel Hukukuna göre yetkili bulunmaması nedeniyle reddedilemez". Madde hükmünden de anlaşıldığı gibi, söz konusu Sözleşme, evlilik bağına sona erdiren hem adlî hem de idarî kararları kapsamaktadır.

Burada dikkati çeken husus, Sözleşmenin uygulama alanı bakımından kişilerin sahip olduğu vatandaşlığı önem taşıyıp taşımadığı, önemli olanın, kararın bir akit devlet makamı tarafından verilmiş olmasıdır. Ayrıca, Sözleşme sadece boşanma ve ayrılık kararlarının değil, evliliğin geçerliliği, iptali, yokluğu gibi evlilik bağına ilişkin tüm diğer kararların da akit devletlerde tanınmasını düzenlemektedir⁵⁶.

Sözleşmenin 1.maddesinde, akit devlet makamlarınca verilmiş evlilik bağına ilişkin kararların tanınması üç şarta tabi kılınmıştır. Şöyle ki: "1) *Tanınacak kararın, ileri sürüldüğü ülkede verilmiş veya tanınmış başka bir kararla bağdaşmıyor olması*, 2) *Tarafların savunma haklarına riayet edilerek karar verilmesi*, 3) *Kararın, ileri sürüldüğü devletin kamu düzenine açıkça aykırı olmaması.*"

Sözleşmenin 8. maddesinde, evlilik bağına ilişkin olarak bir akit devlette verilen ve diğer bir akit devlette tanınan kararın, herhangi bir işleme gerek kalmaksızın, tanındığı ülkedeki nüfus siciline işleneceği de belirtilmiştir. Ayrıca Sözleşmenin 13. maddesine göre, bu Sözleşme, yabancı kararların tanınması bakımından daha elverişli milletlerarası antlaşmaların veya iç hukuk kurallarının uygulanmasına engel teşkil etmemektedir.

Sakmar'a göre, bu Sözleşmenin Türkiye açısından faydalı olacağı kesindir, zira birbiriyle sıkı ilişki içerisinde bulunan devletleri kapsamına alarak konuyla ilgili uygulamadaki birçok engellerin önlenmesine katkı sağlayacaktır⁵⁷.

Görüldüğü gibi, günümüzde Türk hukukunda yabancı idarî boşanma kararlarının tanınması ancak bahsi geçen *Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında 1967 tarihli Kişi Halleri Komisyonu Sözleşmesi* kapsamında gerçekleşebilir. Ayrıca, yabancı idarî boşanma kararlarının Türkiye'de

⁵⁶ ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN FİGANMEŞE, s. 506.

⁵⁷ SAKMAR, Boşanma, s. 260.

tanıma ve tenfize konu olabilmesi için, Sözleşmeye akit devletten verilmesi gerekmektedir.

Değınilmesi gereken bir başka husus da, milletlerarası ilişkilerin giderek yoğunlaşması nedeniyle, çok sayıda Türk vatandaşlarının yabancı ülke vatandaşları ile evlilik yapmalarındır.

Özellikle son on beş yıl içerisinde Türk ve Rus vatandaşları arasında yapılan evlilik sayısında artış gözlemlenmektedir⁵⁸. Ancak, ne yazık ki kültür farklılığı ve diğer sebeplerden kaynaklanan sorunlar nedeniyle, bahsi geçen evlilikler belli bir oranda sona ermektedir. Örneğın, Türk-Rus vatandaşları olan eşler arasında evliliğın sona ermesi söz konusu olduğunda, yukarıda bahsedildiğı üzere, Rusya Federasyonu'nda, şartlar gerçekteştiğı takdirde (ergin olmayan çocukların olmaması ve eşlerin boşanma yönünde karşılıklı anlaşmaları), boşanma, idarî makam tarafından sağlanabilir. Ancak, Rus hukuku çerçevesinde düzenlenmiş olan idarî boşanma kararının Türkiye'de tanınması söz konusu olmadığından⁵⁹, tarafların boşanmak için yargı organlarına başvurmaları gerekecektir. Bu durum da, hem zaman hem de maddi açıdan taraflar için külfetli olabilir. Ayrıca, mahkemelerin iş yükünün de dikkate alınması gerekmektedir. Netice itibarıyla iki ülke arasında gelişen ilişkiler (turizm sektörü, ticaret, iki ülke arasında vizenin kaldırılması vs) ile iki ülke vatandaşları arasında yapılan evlilikler nazara alındığında, Türkiye ile Rusya Federasyonu arasında idarî boşanma kararlarının tanınmasına ilişkin anlaşmanın imzalanması isabetli olabilir.

⁵⁸ Son 10 yılda Türkler ile Ruslar arasında 200 bin adet nikâh kıyılmıştır. Türkler 60 bin gelin almış, 140 bin damat göndermiştir. İstatistiklere göre bu evliliklerin tamamında erkek tarafı Türk'tür. <http://www.turkcebilgi.org/cesitli/iliskiler/10-yilda-200-bin-rus-gelin-5615.html>.

⁵⁹ Rusya Federasyonu *Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında 1967 tarihli Kişi Halleri Komisyonu Sözleşmesi*'ne taraf değildir. Burada idarî boşanma müessesesinin Rus Hukukunda kabul edilmesi nedeniyle Türkiye'de Rus Hukuku çerçevesinde düzenlenmiş idari boşanma kararının tanınıp tanınmamasına değinilmiştir. Türk Hukukunda idarî boşanmalara yer verilmediğinden aksi durumdan söz edilmemiştir.

B. Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda Yabancı İdarî Boşanma Kararlarının Tanınması Sorunu

1. Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda Tanıma ve Tenfiz

Rus Hukukunda tanıma ve tenfiz müessesesi, 14 Kasım 2002 tarih ve 138-Φ3 sayılı Rusya Federasyonu Medeni Usul Kanunu'nda⁶⁰ düzenlenmiştir. Burada belirtilmesi gereken husus, Rus Hukukunda da, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizinde aranan ön şartların Türk Hukukundakiler ile aynı olmasıdır. Yani, tanıma ve tenfize tabi olan *yabancı mahkeme kararlarına*, *hukuk davalarına ilişkin ve kesinleşmiş* olma şartları koşulmuştur (m. 409)⁶¹.

İcra kabiliyeti bulunan yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi, söz konusu Kanun'un 409. maddesinin birinci fıkrasında şu şekilde düzenlenmiştir: “*Yabancı mahkeme kararları, Rusya Federasyonu tarafından onaylanmış olan milletlerarası sözleşmeler çerçevesinde, Rusya Federasyonu'nda tanınabilir ve tenfiz edilebilir*”. Madde hükmünde yer alan “yabancı mahkeme kararları”, icra kabiliyeti bulunan kararlardır ve söz konusu Kanun'un 409. maddesinin ikinci fıkrasına göre, “hukuk davaları”na ilişkin kararlardır. Ayrıca, 409. maddenin son fıkrası, yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfiz talebini kararın kesinleşmesinden itibaren üç yıllık hak düşürücü süreye tabi kılmıştır. Süre haklı sebepten dolayı kaçırılmış olursa, tanıma ve tenfiz talebinde bulunan ilgili için, Kanun'un 112. maddesi doğrultusunda, süre uzatılabilir. Burada önem taşıyan husus, icra kabiliyeti bulunan yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizinin söz konusu olabilmesi için, Rusya Federasyonu tarafından onaylanmış iki ya da çok taraflı milletlerarası sözleşmelerin mevcut olması, yani karşılıklılık esasına bağlı olmasıdır⁶².

⁶⁰ Sobranie Zakonodatelstva Rossiyskoy Federatsii, 18.11.2002, No: 46, St. 4532. Bu başlık altında verilen maddeler Rusya Federasyonu Medeni Usul Kanunu'na aittir.

⁶¹ Rus hukukunda, milletlerarası usul hukukuna ilişkin hükümler, Türk hukukundan farklı olarak (MÖHUK), Rus Medeni Usul Kanunu dahilinde düzenlenmiştir. Son değişiklik söz konusu Kanun'da 2 Temmuz 2013'te yapılmıştır.

⁶² 2002 tarihli Rus Medeni Usul Kanunu'nun kabulü sırasında, tanıma ve tenfiz hususunda Rusya Federasyonu tarafından onaylanmış milletlerarası sözleşmelerin mevcudiyetine bakılmaksızın, fiili karşılıklılık esasının (yabancı kararları veren ülke ile) yeterli olup

Rus Hukukunda icra kabiliyeti bulunmayan yabancı mahkeme kararlarının tanınmasına ilişkin düzenleme ise, Rusya Federasyonu Medeni Usul Kanunu'nun 413 ve 415. maddelerinde yer almıştır. Kanunun 415. madde hükmüne göre, Rusya Federasyonu'nda, icra kabiliyeti bulunmayan yabancı mahkeme kararları tanınabilir. Ayrıca, madde hükmü, tanımaya tabi olan kararları açıkça belirtmiştir. Bunlar; şahsın hukuku, boşanma ve evliliğin butlanına⁶³ ilişkin kararlardır (m. 415/1, 2, 3).

Söz konusu yabancı mahkeme kararlarının tanınması için, ilgili oldukları konunun Kanunda düzenlenmiş olmaları yeterlidir. Bunların tanınması bakımından konuyla ilgili milletlerarası sözleşmelerin varlığı veya yokluğu önem taşımamaktadır⁶⁴.

Rusya Federasyonu Medeni Usul Kanunu'nda belirtilmiş olan durumlar, icra kabiliyeti bulunan ya da bulunmayan *yabancı mahkeme kararlarının* tanınması ve tenfizi ile ilgilidir (m. 409 ve m. 415). Oysa çalışmamızın konusunu idarî boşanma kararlarının tanınması tesis etmektedir. Bu nedenle, idarî boşanma kararlarının Rus Hukuku açısından tanınıp tanınmamasını aşağıda açıklığa kavuşturmaya gayret göstereceğiz.

2. Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda Yabancı İdarî Boşanma Kararlarının Tanınması Sorunu

Rus Hukukunda yabancı idarî boşanma kararlarının tanınmasına gelince, konuyu hem iç hukuku hem de milletlerarası sözleşmeler açısından ele almak mümkündür.

---

olmayacağı tartışması yapılmıştır. Ancak kanun koyucu, yabancı mahkemelerden verilmiş ve hukuk davalarına ilişkin kesinleşmiş kararların Rusya Federasyonu'nda, ancak Rusya Federasyonu tarafından onaylanmış milletlerarası sözleşmelere bağlı olarak tanıma ve tenfize konu olabileceğini kabul etmiştir, N.İ. MARISHEVA, *Mejdunarodnoe Chastnoe Pravo, İzdatelstvo "Yurayt", Moskva, 2012, s. 451.*

⁶³ Burada kanun koyucu eşlerin ikameti ile ilgili şart koşturmuştur: eşler Rusya Federasyonu vatandaşları ise, dava tarihinde her ikisinin de Rusya Federasyonu dışında ikamet etmeleri söz konusu olmalıdır. Eşlerden biri Rusya Federasyonu vatandaşı, diğer eş yabancı uyruklu ise, dava tarihinde eşlerden birinin Rusya Federasyonu dışında ikamet etmesi şartıyla boşanma veya evliliğin butlanı kararı Rusya Federasyonu mahkemelerinde tanımaya konu teşkil edebilmektedir.

⁶⁴ MARISHEVA, s. 452; Nataliya, ERPILEVA, *Mejdunarodnoe Chastnoe Pravo, İzdatelstvo "Yurayt", Moskva, 2011, s. 1127.*

Rus Medeni Usul Kanunu'nun milletlerarası usule ilişkin hükümlerine bakıldığında, yabancı idarî boşanma kararlarının tanınmasına dair herhangi bir hüküm içermediği görülür. Fakat Rusya Federasyonu Aile Kanunu 160. maddesinin üçüncü fıkrasında şöyle bir hükme yer vermiştir: “*Rusya Federasyonu vatandaşları arasında veya Rusya Federasyonu vatandaşı ile yabancı veya vatansız eş arasında boşanma, yabancı ülkede, o ülke kanunlarına göre yetkili makam tarafından ve boşanma davasında yetkili hukukun uygulanması sonucu gerçekleştirilmişse, Rusya Federasyonu'nda tanınacaktır*”. Aynı şartların mevcudiyeti durumunda yabancı eşlerin yetkili makam tarafından alınmış boşanma kararları da Rusya Federasyonu'nda tanınacaktır (m. 160/4).

Görüldüğü üzere, Kanun maddesi açıkça “*yabancı mahkeme*” ifadesine yer vermeyip, “*yabancı yetkili makam*”lardan bahsetmektedir.

Burada Rusya Federasyonu Medeni Usul Kanunu m. 415 ile Rusya Federasyonu Aile Kanunu 160. madde üçüncü ve dördüncü fıkraları birlikte uygulanmaktadır⁶⁵.

Görüldüğü gibi, yabancı ülkede boşanma kararı vermeye o ülke kanunları tarafından mahkeme yetkili kılınmışsa, bu durumda o ülkede verilmiş mahkeme kararları tanımaya konu olabilmektedir. Ancak, bazı ülkelerde (örneğin, Danimarka, Norveç vs.) idarî boşanma söz konusu ise, yetkili idarî makam tarafından verilmiş boşanma kararları da Rusya Federasyonu'nda tanınabilmektedir⁶⁶.

Bununla birlikte Rusya Federasyonu tarafından onaylanmış olan sözleşmelerde de konuya ilişkin hükümler yer almaktadır. Rus Hukukunda, yabancı idarî boşanmaların tanınmasına ilişkin hükümler içeren çok taraflı iki ayrı konvansiyondan söz etmek mümkündür. Bunlardan biri, 22 Ocak 1993 tarihli “*Hukuk, Aile ve Ceza Davalarına İlişkin Adli Yardım Hakkında Minsk Konvansiyonu*”⁶⁷, ikincisi de 7 Ekim 2002 tarihli aynı isim altında *Kişinev Konvansiyonu*⁶⁸dur.

⁶⁵ Rusya Federasyonu Medeni Usul Kanunu m. 415 şerhi. <http://grazhd-processualniy-kodeks-rf.com/statya-415-priznanie-reshenij-inostrannyx-sudov-ne-trebuyushhix-dalnejshego-proizvodstva/>.

⁶⁶ Marisheva, s. 391-392.

⁶⁷ http://www.usynovite.ru/documents/international/konvencia_minsk/.

⁶⁸ http://www.usynovite.ru/documents/international/konvencia_kish/.

Minsk Konvansiyonu on ülke tarafından imzalanıp onaylanmış (Kazakistan, Kırgızistan, Ukrayna, Moldova, Tacikistan, Türkmenistan, Rusya Federasyonu, Ermenistan, Belarus ve Azerbaycan), Kişinev Konvansiyonu ise on iki ülke tarafından imzalanıp onaylanmıştır (Kazakistan, Kırgızistan, Ukrayna, Moldova, Tacikistan, Türkmenistan, Rusya Federasyonu, Ermenistan, Azerbaycan, Belarus, Özbekistan ve Gürcistan)⁶⁹.

Minsk Konvansiyonu'nun 52. maddesi konumuz açısından önem taşımadır. şöyle ki, söz konusu 52. madde gereğince:

“1. Konvansiyona taraf ülke mahkemelerinden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan kararlar, aşağıda belirtilmiş olan şartlar doğrultusunda herhangi bir hususi işleme gerek kalmaksızın ye ülkelerde tanınmaktadır:

- a) Tanıma talep edilen ülke mahkemeleri tarafından aynı konu, aynı taraflar ve aynı davaya ilişkin verilmiş ve kesinleşmiş kararın olmaması;*
- b) Tanımaya konu mahkeme kararının, tanıma talep edilen ye ülke mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması.*

2. Bu maddenin 1. fıkrasında bahsi geçen kararlar, mahkeme kararları dışında, ye ülkelerde o ülke kanunlarına göre vesayet ve kısıtlılık ile boşanma hususunda yetkili kılınmış makamların kararlarını da kapsamaktadır”.

Görüldüğü gibi Minsk Konvansiyonu'nun 52. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde Konvansiyona ye Devletlerde, bu Devletlerde verilen idarî boşanma kararlarının da tanınması mümkün olabilmektedir. İdarî boşanma kararlarının tanınmasına ilişkin aynı içerikte bir başka hüküm de, Kişinev Konvansiyonu'nun 55. maddesinin ikinci fıkrasında da yer almaktadır. Bu iki Konvansiyona göre de, ye ülkelerden verilmiş olan idarî boşanma kararları, *herhangi bir hususi işleme gerek kalmadan*, ye ülkelerde tanınacaktır.

Hem Minsk hem de Kişinev Konvansiyonu çerçevesinde kabul edilmiş böyle bir uygulamanın; kanaatimizce, hem mahkemelerin iş yükünün hem de bürokratik işlemlerin azaltılması ve zaman kaybının önlenmesi, hem de

⁶⁹ Görüldüğü üzere, hem Minsk hem de Kişinev Konvansiyonu'na Eski Sovyetler Birliğı lkeleri taraf olmuştur.

boşanan taraflar açısından maddi-manevi mahiyette olumlu sonuçları bulunmaktadır. Rusya Federasyonu açısından bu Konvansiyonlar büyük öneme sahiptir. Zira Eski Sovyetler Birliği ülkelerinde, Rusya Federasyonu'nda olduğu gibi, idarî boşanmalar mevcuttur ve oldukça yaygındır. Böylece, hem Minsk hem de Kışinev Konvansiyonları'nın konuya ilişkin hüküm içermesi ile üye ülkelerde idarî boşanma kararlarının her hangi bir hususi işleme gerek kalmadan tanınmasını mümkün kılmakla büyük kolaylık sağladıkları söylenebilir.

Sonuç

Değişik ülkelerde değişik dinî, kültürel ve sosyolojik sebeplerin etkisiyle boşanma konusuna yaklaşımlar farklıdır. Ancak bugün dünya üzerindeki ülkelerin çoğunda boşanma benimsenmiştir. Boşanma çoğu zaman adli makamların önünde gerçekleşse de bazı hukuk düzenlerinde dinî ya da idarî makamların da boşanma bakımından yetkili olduğu görülmektedir. Özellikle idarî boşanmalarda eşlerin her ikisinin de boşanma konusunda anlaşmış olması gerektiği için, idarî boşanmaların çok hızlı, az masraflı ve mümkün olduğunca az stresli bir boşanma yolu olduğu söylenebilir.

Eski Sovyetler Birliği Hukukunda mevcut olan idarî boşanmalar, Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra da Rus Hukukunda aynen mevcudiyetini korumaktadır. İdarî boşanmanın esaslarına bakıldığında, eşlerin ergin olmayan çocuklarının bulunmaması ve boşanma yönünde karşılıklı anlaşmaları koşuluyla, evliliğin idarî boşanma yoluyla sona ermesi mümkündür. İdarî makama gelince de, Rusya Federasyonu'nda idarî boşanmalarda yetkili idarî makam, belediyelerdir. Ancak, belediyelerin yetkisinin boşanmanın tescili ile sınırlanmış olduğuna dikkat çekmek gerekir.

Türk Medeni Kanunu'nun 166. maddesinde hükme bağlanan anlaşmalı boşanmalar, her ne kadar başka bazı hukuk düzenlerindeki idarî boşanmaya yakın koşulların sağlanmasını gerektirse ve idarî boşanmadakilere benzer avantajları sağlasa da, yine de Türk Hukukunda idarî boşanmadan söz etmek mümkün olmayacaktır.

İdarî boşanma kararlarının her iki hukuk açısından tanınmasına gelince; Türk Medeni Hukukunda idarî boşanmalara yer verilmediği gibi, Türk Milletle-

rarası Usul Hukukunda da idarî boşanma kararlarının tanınmasına olanak sağlanmamıştır. Zira Türk Hukukunda sadece ve sadece yabancı mahkemelerden verilen kararların tanınması ve tenfizi düzenlenmiştir (MÖHUK m. 50). Fakat, Türkiye'nin de taraf olduğu *Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında 1967 tarihli Kişi Halleri Komisyonu Sözleşmesi* dikkate alınır, Sözleşmeye üye Devletlerin ister yargı organları isterse de idarî makamları tarafından verilen ve evlilik bağına ilişkin kararların tanınması öngörülmüştür (Sözleşme m. 2). Rusya Federasyonu'nun bahsi geçen Sözleşme'ye taraf olmadığını belirtmek isteriz.

İdarî boşanma kararlarının tanınmasına Rus hukuku açısından bakıldığında; Rusya Federasyonu Aile Kanunu'nun 160. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarına göre, yabancı ülkelerde o ülke kanunları gereğince yetkili makam tarafından verilmiş boşanma kararları da Rusya Federasyonu'nda tanınacaktır. Yukarıda da belirtildiği üzere, bahsi geçen Aile Kanun'unun 160. maddesi ile Rusya Federasyonu Medeni Usul Kanun'unun 415. maddesi birlikte uygulanacaktır.

Ayrıca, Rusya Federasyonu'nun imzaladığı iki ve çok taraflı Konvansiyon (Minsk ve Kışinev Konvansiyon'ları) çerçevesinde, üye ülkelerden verilmiş idarî boşanma kararları da, üye ülkelerde herhangi bir hususi işleme gerek kalmadan tanınacaktır. Böyle bir düzenlemenin Konvansiyona taraf her üye Devlet için kolaylık ve basitlik sağladığı aşikârdır. Ne var ki, bu Konvansiyonlara sadece Eski Sovyetler Birliği ülkeleri katılmıştır.

Ayrıca, çalışmamızda da belirtildiği üzere, son 10-15 yıl içerisinde Rus-Türk evliliklerinde artış kaydedilmektedir. Ancak, kültür farkı ve diğer nedenlerden dolayı bu evliliklerin sona ermesi ile sıklıkla karşılaşılmaktadır. Boşanma, Rusya Federasyonu'nda gerçekleşecekse, eşler, koşulların sağlandığı takdirde, boşanmak için mahkeme yerine idarî makamı tercih edebilirler. Ne var ki, böyle bir yoldan sağlanan boşanmanın Türk Hukukunda tanınması bugün için mümkün değildir. Bundan dolayı, Türkiye ile Rusya Federasyonu arasında idarî boşanma kararlarının tanınmasına dair bir antlaşmanın kabul edilmesi isabetli olacaktır. Böyle bir antlaşmanın, boşanan eşlerin menfaatleri bir yana, mahkemelerin iş yükünü azaltacağı da şüphesizdir.

Kaynakça

- AKINCI, Ziya/ DEMİR GÖKYAYLA, Cemile, Milletlerarası Aile Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.
- AKINTÜRK, Turgut, Türk Medeni Hukuku, C.II, Aile Hukuku, 5. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi, 1998.
- AKINTÜRK, Turgut/ ATEŞ KARAMAN, Derya, Türk Medeni Hukuku (Aile Hukuku), 15. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2013.
- AKİPEK, Jale/AKINTÜRK, Turgut, Türk Medeni Hukuku, Birinci Cilt, İkinci Cüz, Şahsın Hukuku, AÜHF Yayınları, Ankara, 1996.
- ARAT, Tuğrul, Yabancı İllamların Tanınması ve Tenfizi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 21; S. 1-4, 1964, s. 421-527.
- ÇAVUŞOĞLU UYANIK, Ayfer, Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Boşanma, Beta Yayınevi, İstanbul, 2006.
- ÇELİKEL, Aysel/ ERDEM, Bahadır, Milletlerarası Özel Hukuk, 12. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2012.
- DEMİCHEV, A.A., Semeynoe Pravo, İzdatelstvo “Forum”, Moskva, 2011.
- DMİTRİYEVA, G.K., Mejdunarodnoe Chastnoe Pravo, İzdatelstvo “TK Velbi”, Moskva, 2005.
- DOĞAN, Vahit, Milletlerarası Özel Hukuk, 2. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2013.
- DURAL, Mustafa/ ÖĞÜZ, Tufan/ GÜMÜŞ, Alper, Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013.
- EKŞİ, Nuray, Milletlerarası Nitelikli Davalara İlişkin Mahkeme Kararları, Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul, 2007.
- EKŞİ, Nuray, Milletlerarası Özel Hukukta Medeni Olmayan Evliliklerin ve Adli Olmayan Boşanmaların Tanınması, Beta Yayınevi, İstanbul, 2012.
- ERPILEVA, Nataliya, Mejdunarodnoe Chastnoe Pravo, İzdatelstvo “Yurayt”, Moskva, 2011.
- GLUSHKOVA, L.İ., Tendentsii Razvitiya Zakonodatelstva o Rastorjenii Braka// Zakonı Rossii; Opit, Analiz, Praktika, İzdatelstvo “Yurayt”, Moskva, 2008.
- GÜVEN, Pelin, Tanıma-Tenfiz (Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınma-

- sı ve Tenfizi), Yetkin Yayınevi, Ankara, 2013.
- MARISHEVA, N.İ., Mejdunarodnoe Chastnoe Pravo, İzdatelstvo “Yurayt”, Moskva, 2012.
- NOMER, Ergin, Devletler Hususi Hukuku, İstanbul, 20. Bası, Beta Yayınevi, 2013.
- NOMER, Ergin, Milletlerarası Usul Hukuku, 1. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2009.
- RYASENTSEV, V.A., Sovetskoe Semeynoe Pravo, İzdatelstvo “Yuridicheskaya Literatura”, Moskva, 2011.
- SAKMAR, Ata, Devletler Hususi Hukukunda Boşanma, Doçentlik Tezi, İstanbul Üniversitesi Yayınları Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1976.
- SAKMAR, Ata, Yabancı İlamların Türkiye’deki Sonuçları, İstanbul Üniversitesi Yayınları Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982.
- ŞANLI, Cemal/ ESEN, Emre/ ATAMAN FİGANMEŞE, İnci, Milletlerarası Özel Hukuk, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.
- TİRYAKİOĞLU, Bilgin, Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, AÜHF Yayınları, Ankara, 1996.
- ZEVKLİLER, Aydın, Medeni Hukuk, 2. Bası, Savaş Yayınevi, Ankara, 1989.
- ZEVKLİLER, Aydın/ ACABEY, Beşir/ GÖKYAYLA, Kadir Emre, Medeni Hukuk, 6.Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999.
- ZEVKLİLER, Aydın/ ERTAŞ, Şeref/ HAVUTÇU, Ayşe/ GÜRPINAR, Damla, Medeni Hukuk, Turhan Yayınevi, Ankara, 2012.

İnternet Adresleri

- http://www.usynovite.ru/documents/international/konvencia_minsk/.
- http://www.usynovite.ru/documents/international/konvencia_kish/.
- <http://www.turkcebilgi.org/cesitli/iliskiler/10-yilda-200-bin-rus-gelin-5615.html>.
- <http://www.jafbase.fr/docEstEurope/RussianFamilyCode1995.pdf>
- <http://grazhd-processualniy-kodeks-rf.com/statya-415-priznanie-reshenij-inostrannyx-sudov-ne-trebuyushhix-dalnejshego-proizvodstva/>.